

TÍÐARGREIN

Hvat vilja vit við sjúkrarøktarfrøðini í Føroyum?

Súsanna Funding

*sjúkrarøktarfrøðingur B.Sc
í sjúkrarøktarfrøði*

Hvat vilja vit við heilsuverkinum í Føroyum? Hesa útsøgnina hoyra vit viðhvørt á tingsins røðarapalli. Neyvan finst nakað eintýðugt svar annað enn, at helst

vilja vit øll hava bestu viðgerð og hjálp – tá tørvur er á hesum. Líkamikið hvar ella hvørji vit eru, so kunnu vit øll koma í ta støðu, at vit ella onkur av okkara hava tørv á eini heilsufakligari tænastru í heilsuverkinum ella aðrastaðni. Øll ynskja vit at fáa best skikkaðu hjálpin, tá ið á stendur.

Tískil kemur mín spurningur, sum eg alt ov ofta sakni í kjakinum um okkara heilsuverk – hvat ynskja vit við sjúkrarøktarfrøðini í Føroyum? Hóast vit eru størsti bólkur og uttan nakran iva – ein sera týðningarmikil partur av heilsuverkinum, so verða vit sjálvðan tikin upp á tungu. Eitt er so púra vist – uttan dugnaligar og skikkaðar sjúkrarøktarfrøðingar, er trupult at tosa um eitt heilsuverk. Læknatrotið verður javnan kjakast um, og sjálvsagt er tað neyðugt. Men ongantið verður spurningur settur við sjúkrarøktarfrøðingarnar. Hví man tað vera? Kanska tí at sjúkrarøktarfrøðingarnir eru bara har, teir gera tað sum teir skulu gera og gera hetta uttan stórvegis hóvasták. Helst munnu tey fægstu skilja ella vita, hvussu stóran leiklut sjúkrarøktarfrøðingurin hevur í hvørjari sjúklingagongd.

Sjúkrarøktarfrøðingar eru ikki bara innan heilsuverkið – teir eru í roynd og veru í øllum samfelagnum. Alt í alt hava vit eina sera víttfevnandi funktión og koma í samband við allar føroyingar, líka frá vøggju og í grøv. Umframtað at røkta

sjúk, arbeiða vit eisini heilsufremjandi og fyrirbyrgjandi. Hvussu stóran týðning hetta hevur fyri okkara borgarar, eru tað helst ikki nógv, ið geva sær far um. Men vit hava týðning – stóran týðning! Hevur nakar skilt henda týðningin? Hevur okkara politiska skipan skilt henda týðningin? Hava tey sum javnan kjakast um heilsuverkið, skilt henda týðningin?

Krøvini til sjúkrarøktarfrøðingarnar økjast alsamt. Ongantið fyrr hava vit livað so leingi og eru viðgerðarmøguleikarnir so góðir sum nú. Hetta víðførir nógvar og sera komplekst sjúkar sjúklingar, sum tørva og hava uppiborið eina fakliga forsvarliga sjúkrarøkt. Krøvini til okkara økjast, men fylgir móguleikin at menna seg við?

Yvir 40 sjúkrarøktarfrøðingar hava nýliga fingið teldupost frá Fróðskaparsetrinum um, at iskoytisútbúgvingin sum teir skuldu byrjað á í heyst verður av ongum. Útbúgvingin varð boðin út í vár, og yvir 40 umsøkjjarar finga játtað upptøku. Sjálvsagt fara allir hesir at rigga til at fara undir eina sera krevjandi útbúgving – tí tað er tað veruliga. Kostnaðin, at uppstiga sína upprunaligu útbúgving, gjalda teir sjálvir. Teir fáa einki forerandi. Umframtað at gjalda sjálvan kostnaðin, sum er knappar 20.000 krónur, er veruligi kostnaðurin helst væl hægri – tí fyri at hava móguleikan at gjøgnumføra og mæta til undirvísing – velja nakrir sjúkrarøktarfrøðingar at fara niður í tíð, onkur tekur farloyvi, aðrir spara saman avspák og feriu, sum verður brúkt í sambandi við skúlagongdina. Ikki smávegis upphædd tilsamans, tá lønin, í mun til ábyrgdina, er pínliga lág. Hóast lønin er so lág sum hon er, so vilja vit framvegis gera hetta. Hví tað? Hetta er í roynd veru ein sera góður spurningur. Helst er svarið, at vit eru ábyrgdarfullir sjúkrarøktarfrøðingar, ið hava sæð skriftina á veggnum. Vit hava skilt, at krøvini til okkara fakligu førleikar

økjast alsamt, og tískil vilja vit menna okkum til at lyfta hesa risastóru uppgávu. Hví skulu vit so haldast aftur?

Tørvur er á iskoytisútbúgvini. Undirritaða var sjálf ein av teimum gott og væl 40 sjúkrarøktarfrøðingunum, sum leyk iskoytisútbúgvingina í juni í ár. Og aftur eru yvir 40 sjúkrarøktarfrøðingar upptiknir at fara undir iskoytisútbúgvingina í hesum umfarinum. Hesir umsøkjjararnir seta nógvi í veð fyri at fara undir krevjandi lesturin. Umframtað peningaliga, ið var nevnt omanfyri, eru eisini fleiri onnur atlit at taka. Arbeidsplássíð má gera seg út til, at viðkomandi verður sera upptikin við lesturi. Familjan má innrætta seg til, at ein limur í familjuni verður sera, sera upptikin komandi árið, og má helst fremja onkur frával vegna tíðarneyð. Í ljósinum av hesum, er tað sera óskiljandi at Fróðskaparsetrið bara frá degi til dags kann strika eina útbúgving – sum tey hava boðið út og hava upptikið lesandi. Hetta er sera, sera óseriøst, skilaleyst og púrusta óvirðiligt! Hvat er á vási? Skal undirritaða kenna meg hepn, at eg kundi gjøgnumføra mína iskoytisútbúgving í fyrra umfari? Eru vit veruliga ikki komin longur við virðingini fyri sjúkrarøktarfrøðifakinum, at vit skulu dúva uppá hepn og tilvild í 2017? Hepni og tilvild. Hvør føroyingur vil dúva uppá hepn og tilvild, tá viðkomandi hevur tørv á fakliga forsvarligari sjúkrarøkt. Helst eingin!

Rektarin á Fróðskaparsetrinum sigur, at talan er um innanhýsis sparingar og at raðfest varð, at heldur skuldu lesandi takast inn til grundútbúgvingina og tískil varð frávalt at fara undir iskoytisútbúgvina. Hetta er út um alt lágmark, at hesar báðar útbúgvingarnar skulu koma í hóslog við hvørja aðra. Heldur skulu vit kenna okkum takksom, at Fróðskaparsetrið var so stórsinnað at taka lesandi inn til grundútbúgvina bachelor í sjúkra-

røktarfrøði. Hví skulu vit kenna okkum takksom? Fróðskaparsetrið skal sjálvandi taka lesandi inn til grundútbúgvingina, men tey skulu eisini gjøgnumføra iskoytisútbúgvingina, sum tey hava boðið út og upptikið skikkaðar umsøkjjarar, yvir 40 í tali. At man raðfestir at spara eina útbúgving burtur, har lesandi sjálvi gjalda útbúgvingina, fær argumentið at spara at halda. Hvussu kann ein raðfesting vera so óskiljandi og ein slík avgerð so løtt at taka, at man uttan at himprast kann halda 40 lesandi fyri gjøldur? Hesi yvir 40 lesandi við fleiri ára arbeidsroyndum skulu undir at útbúgva seg meira, so tey kunnu verða við til at lyfta fakliga støðið enn hægri. Fyri fleiri er hetta lykilin til víðari útbúgving, sum aftur víðførir bestu kvalifiseraðu førleikarnar, til gagns fyri okkum øll. Hetta verður bara strikað frá degi til dags!

Undrunarvert er, at so lítið er at hoyra um hesa avgerðina í samfelagnum. Tað er sera undarligt, at als einki er at frætta frá nøkrum, hvørki veitara ella móttakara av sjúkrarøkt. Hevði væntað og vónað, at okkurt politisk graml fór at standast av hesum, men ikki eitt orð! Ein kann freistast til at hugsa, at orsökini er at talan er um eitt kvinnufak burturav. Ein kann freistast til at hugsa, at hetta hevði aldrin komið fyri, um talan var um annan fakkólk enn sjúkrarøktarfrøðingar. Lítil og eingin virðing er fyri sjúkrarøktarfakinum – hetta sæst í øllum forum aftur í lønarstøðinum – og nú eisini handfaringini av teimum mongu, sum skuldu undir iskoytisútbúgvingina.

Niðurstøðan má so vera, at vit sum samfelag ikki ynskja bestu fakligu førleikar, tá tað kemur til sjúkrarøktarfrøði! Hetta er púrusta í andsøgn við mín fakliga stoltleika og sum samfelagsborgara í Føroyum!

VIÐMERKINGAR

Tað kann ikki tigast burtur longur

Oda K. Strøm

Tað hevur verið sera áhugavert at fylgt við í kjakinum seinastu vikurnar um fría abort og kvinnurættindi. Aktión

elvur til reaktión, og tað hevur sanniliga víst seg at vera førið í hesum kjaki - frá at hoyra nógvar afturhaldssinnaðar røddir at byrja við, til at nú siggja fleiri nýggjar felagsskapir forma seg og koma fram við sínari hugsan um torføra evnið sum er frí abort, hetta t.d.

við stovnanini av felagsskapinum 'Snotra.fo', ið ynskir at varpa ljós á hetta og ymisk onnur mál, við skrivinum, vit sóu frá ymiskum føroyskum kvinnum, sum stuðla fríari abort 'Frítt val - fyri fríari abort', og nú við stovnandi aðalfundinum hjá felagnum 'Damudomi'.

Tað er mín vón, at kvinnurættindi og onnur eins týðningarmikil javnstøðumál fara at mynda tíðina komandi, tí hetta er sanniliga nakað, ið hevur verið tagt burtur alt ov leingi. Tað er nú, at vit føroyingar, ið ynskja nýskipan og liberalisering á økinum, skulu standa saman og varpa ljós á hetta týðningarmikla

javnstøðumál - tíðin ER búgvin til at fremja nýskipanir í lóggávuni frá 1956, ið skal avgera lívsleiðina hjá okkaru kvinnum í 2017.

Til at fremja hetta krevst, at vit ikki smæðast burtur í ótta fyri at skýrd bæði eitt og annað, at vit halda á og ikki steðga fyrrrenn politikkariarnir hava samlað sær so mikið mót til at hetta álvarsmál kemur á skrá.

Tað stutta av tí langa er, at tað er ikki rætt, at tað kemur alt ann uppá hvønn lækna mann hevur, um mann fær játtað abort ella ei. Tað er ikki rætt, at kvinnur, ið ikki eru fíggarliga væl fyri, verða

óbeinleiðis tvingaðar at gjøgnumføra ein viðgongu, sum tær ikki ynskja at gjøgnumføra, av teirri einfaldu orsök, at tær ikki hava ráð at fara uttanlanda at fáa abort framda. Tað er ikki rætt, at onnur uttanfyrirstandandi skulu avgera, hvussu restin av lívinum hjá eini kvinnu skal forma seg - kropsliga, sálarliga og familjuliga. Er tað veruliga so, at vit liva í einum landi sum góðtekur, at kvinnur skulu skriva undir uppá og hava tað hangandi á sær fyri lívstíð, at tær eru sálarliga óforsvarligar, fyri at tær kunnu fáa abort framda? Nei, tað er ikki acceptabult í mínari verð.

Tað er einans kvinnan sjálf, ið kann taka og liva við tí avgerð. Veruleikin er, at abortir altíð hava verið, eru, og altíð fara at verða, óansæð hvat okkara persónliga meining um tað er. Hetta málið botnar í, at vit mugu tryggja okkara kvinnum forsvarligar, rættvísar og tryggar rammur til at taka avgerðina, ið einans hon kann taka.

Tað kann ikki tigast burtur longur!

Stuðlið hesum málið við at dáma facebooksiðuna »frítt val – fyri fríari abort«